

AMERIKA QO‘SHMA SHTATLARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tarix yo‘nalishi 4-kurs talabalari

Jumayev Lochinbek

Ashurov Mirsaid

Annatsiya: biz bu maqolada Amerika Qo‘shma Shtatlari (AQSH) haqda so‘z yuritamiz. AQSHning vujudga kelishi uning qudratli davlatga aylanishi prezidentlari va ularni olib borgan siyosatlari shular jumlasidandur.

Kalit so‘zlar: AQSH, shtatlar, prezidentlar, Amerika, liberallar, davlat boshqaruvi, fuqarolar urushi

Kirish

Qadim zamonlarda hozirgi AQSh hududida indeyslar va eskimoslar yashagan. Amerika 1492-yilda Christopher Columbus tomonidan kashf etilgandan keyin XVI asrda Ispaniya, Fransiya, Angliya, Gollandiya va Shvetsiya Shimoliy Amerikadagi bo‘sh yerlarni egallashga kirishdi. Angliya XVIII asr o‘rtalarida asosiy raqiblarini surib chiqarib, qit‘aning sharqiy qismida o‘zining mustamlakachilik hukmronligini o‘rnatdi. Yerlarni egallash va o‘rnashib olish bilan ayni bir vaqtda mahalliy aholi qirg‘in qilindi va Afrikadan qul negrlar ommaviy ravishda olib kelindi. 1775-1783-yillardagi Shimoliy Amerikada mustaqillik uchun urush davomida 1776-yil 4-iyulda federal davlat — AQShga asos solindi va u respublika deb e‘lon qilindi. George Washington Amerika Qo‘shma Shtatlarining birinchi prezidenti etib saylandi. Mamlakat shimolida sanoat va fermerlik, janubiyda quldorlikka asoslangan dehqonchilik rivojlandi. G‘arbdagi indeys qabilalarini haydab yuborish va yangi yerlarni o‘zlashtirish hisobiga AQSh hududi tez kengaya bordi. 1803-yilda Fransiyadan G‘arbiy Luiziana „sotib olindi“, 1819-yilda Ispaniya Floridaning bahridan o‘tdi, 1836-yilda Meksikadan Texas tortib olindi. XIX asr mobaynida hozirgi Kaliforniya, Arizona, Nyu-Meksiko va Nevada shtatlarining hududlari, Kolorado va Vayoming shtatlarining bir qismi qo‘shib olindi. XIX asr o‘rtalarida AQShda „ikki partiyali tizim“ tarkib topdi. Endi hokimiyatni Demokratlar partiyasi bilan Respublikachilar partiyasi galma-gal boshqaradigan bo‘ldi. Shimoliy burjuaziyasi bilan janub plantatorlari o‘rtasidagi ziddiyat AQShda 1861—65-yillarda fuqarolar urushiga olib keldi, unda prezident Abraham Lincoln boshchiligidagi shimoliy shtatlar g‘alaba qozondi. Urush davomida yer ulushlari haqida (1862), quldorlikni bekor qilish to‘g‘risida (1865) qonunlar qabul qilindi.

Fuqarolar urushidan soʻng mamlakat iqtisodiyoti jadal rivojlana boshladi. 1867-yilda AQSh chor Rossiyasidan Alyaska va Aleut orollarini sotib oldi; XIX asr oxirida Filippin, Gavayi, Puerto-Riko va boshqalarni, 1903-yilda Panama kanali zonasini qoʻlga kiritdi. Ikki asr boʻsagʻasida AQShga koʻchib kelishning yangi toʻlqini boshlandi. Muhojirlarning aksariyati janubi-sharqiy Yevropadan edi. Birinchi jahon urushi davri (1914–1918)da AQSh avvaliga betaraflik mavqeyida turdi, 1917-yil aprelda Antanta tomonida turib harakat qildi. Urushdan keyin AQSh iqtisodiy yuksalish davriga kirdi. Ammo tez orada iqtisodiy inqiroz (1929–1933) boshlanib, ishsizlik kuchaydi (1933-yilda 17 million ishsiz bor edi), korxonalar sindi, ishlab chiqarish keskin pasaydi. Inqiroz sharoitida Franklin D. Roosevelt (1933—1945-yillarda AQSh prezidenti) boshchiligidagi Demokratik partiya maʼmuriyati hokimiyat tepasiga keldi. Uning tashabbusi bilan bir qancha ijtimoiy-iqtisodiy tadbirlar amalga oshirildi, „yangi yoʻl“ deb atalgan bu yoʻl AQShni inqirozdan olib chiqish maqsadini koʻzlar edi. 1941-yilda Yaponiya Amerikaning Pearl Harbor harbiy-dengiz bazasiga hujum qilganidan keyin AQSh Ikkinchi jahon urushiga qoʻshildi va Adolf Hitlerga qarshi koalitsiya tomoniga oʻtdi. Amerika qurolli kuchlari asosan Tinch okeanda Yaponiyaga qarshi jangovar harakatlarda qatnashdi. 1943-yilda Italiyaga qoʻshin tushirdi. AQSh ittifoqchilarning xalqaro anjumanlarida (1943-yil Tehron, 1945-yil Qrim, 1945-yil Potsdam konferensiyalarida) qatnashdi. Nihoyat, 1944-yil 6-iyunda AQSh bilan Buyuk Britaniya ikkinchi frontni ochdi. 1945-yil avgustda Harry S. Truman (1945—1953-yillarda AQSh prezidenti) buyrugʻi bilan Yaponiyaning Xirosima va Nagasaki shaharlariga atom bombalari tashlandi; oʻn minglab tinch aholining qirilishiga sabab boʻldi. 1950—1953-yillarda AQSh Koreya urushida qatnashdi, 1956—1975-yillarda Vyetnamda urush olib bordi. 1945-yildan AQSh — BMT, shuningdek, Amerika davlatlari tashkiloti, NATO aʼzosi. AQShning amaldagi konstitutsiyasi 1787-yilda qabul qilingan. Davlat va hukumat boshligʻi, qurolli kuchlar bosh qoʻmondoni — prezident, uning vakolatlari juda katta. Vitse-prezident bilan birga bivosita, ikki bosqichli saylov yoʻli bilan (saylovchilar hayʼati orqali) 4 yil muddatga saylanadi. Qonun chiqaruvchi hokimiyatni senat va vakillar palatasidan iborat ikki palatali kongress amalga oshiradi. Senatda 100 senator bor (ular 6 yil muddatga, har shtatdan 2 tadan saylanadi va 1/3 qismi har 2 yilda yangilab turiladi). Vakillar palatasiga 435 deputat 2 yilga saylanadi. Ijrochi hokimiyat organi — AQSh hukumati prezident tomonidan senatning roziligi bilan tayinlanadi; 13 vazirdan iborat boʻladi. Hukumat kongress oldida masʼul emas. Har bir shtatning oʻz konstitutsiyasi bor. Shtatdagi qonun chiqaruvchi hokimiyatni qonun chiqaruvchi majlis, ijrochi hokimiyatni esa

gubernator amalga oshiradi. AQSh davlatining konstitutsiyaviy tizimiga uch siyosiy-huquqiy qoida asos qilib olingan, bu qoidalar — hokimiyatning bo‘linishi, federalizm va sudning konstitutsiyaviy nazoratidan iborat. Hokimiyatning bo‘linish qoidasi davlat hokimiyatining uch tarmog‘i — qonun chiqaruvchilik, ijroiya va sud hokimiyatlarining mustaqilligini va ular o‘rtasida vazifalarning chegaralab qo‘yilishini nazarda tutadi. Federal darajadagi uch tarmoq — Kongress, Prezident va Oliy sud.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. С.А. Хайдаров. (2020). Узбекистан тарихини уқитишда "Зафарнома"дан фойдаланишни имкониятлари. *Science and Education*. 1(7). 192-198
2. Сулаймон Амиркулович Хайдаров. (2020). Тарих дарсларида интеграциялашган технологиялардан фойдаланиш. *Science and Education*. 1(8). 666-671
3. Хайдаров С. (2020). Узбекистон тарихи дарсларида педагогик технологияларни уйғунлашган ҳолда куллашнинг методик талаблари. *Academic Research in Educational Sciences*. 1 (3). 1313-1321.
4. Хайдаров Сулаймон Амиркулович. (2020). Тарих фанини уқитишга оид экологик муаммолар масаласи «Scientific Progress» *Scientific journal* 1(1). 12-17.
5. С.А. Хайдаров. (2020). Тарих дарсларида тасвирий санъат асарларидан фойдаланиш. *Science and Education*. 1(9). 458-461.
6. Хайдаров Сулаймон Амиркулович. (2021). Узбекистон тарихи фанини уқитишда тасвирий санъат асарларидан фойдаланишнинг узига ҳослиги «Scientific Progress» *Scientific journal* 1(3). 9-14.
7. Khaydarov S.A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. *International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. Conference Proceedings*. Page 41-43.
8. Хайдаров. С. (2021). Ёшларда ватанпарварлик ҳиссини тарбиялашда "Бобурнома" асарига ишланган миниатюраларнинг ахамияти. Халқаро илмий-амалий конференцияси туплами. 33-37 б.
9. Хайдаров. С. (2021). Захириддин Мухаммад Бобур хорижлик татқиқотчилар нигоҳида: подшоҳлик муйкалами. Халқаро илмий-амалий конференцияси туплами. 43-46 б.
10. Сулаймон Хайдаров. (2020). Узбекистон тарихи фани дарслари самарадорлигини оширишда тасвирий санъат воситаларининг роли. *Science and Education*, 1(6), 174-179.